

1989 CESTA K LISTOPADU

Násilný charakter rumunské revoluce, „masakr“ v Timisoaře

Zdroj: ABC News: *The Fall of Communism* (1990), (na dvd: 00:54:34 – 00:55:53)

ANOTACE:

Ukázka popisuje fragment dramatických událostí z prosince roku 1989, k nimž došlo v Rumunsku během pádu režimu prezidenta Ceausesca. Zvláštní důraz je kladen na mediální reflexi těchto událostí ze strany západních sdělovacích prostředků.

SPOLEČENSKÉ SOUVISLOSTI:

Ve srovnání s kinematografiemi ostatních východoevropských zemí se rumunští filmaři opakovaně vracejí ve své tvorbě k historické události pádu Ceausescova režimu v prosinci 1989, které je pro ně stále nosným tématem.

Na rozdíl od zemí, kde místní režimy skončily v průběhu roku 1989 svou vládu na základě jednání u kulatého stolu (Maďarsko, Polsko), kdy společenské změny byly výslednicí nátlaku veřejnosti, ovšem bez dominantního násilí (NDR, Československo), byl pád rumunského komunistického režimu zcela specifický. Ve své podstatě se jednalo o formu ozbrojeného puče, kdy se revoluce nevyhnula násilí a zmatkům.

Tento fakt jistě umocňuje specifický a tuhý charakter tamního komunistického režimu, který byl silně spjat s kultem osobnosti diktátora Ceausesca. V neposlední řadě zde velmi silně působí násilný a rychlý proces s diktátorem a jeho manželkou, který vyvrcholil jejich popravou v o Vánocích 1989 (24. prosince 1989).

Lidové demonstrace proti režimu N. Ceausesca započaly v Temešváru 16. prosince 1989. V následujících dnech se nepokoje šířily po celém Rumunsku. Dne 21. prosince se povstání proti diktátorovi přeneslo i na Bukurešť, bylo charakteristické všeobecným zmatkem generovaným častými srážkami mezi vnitřně rozštěpenou armádou a povstanci. O těchto událostech se v prvních dnech západní svět dozvídal zprostředkovaně, např. přes Maďarsko a Jugoslávii, takže prvotní informace byly s výjimkou rozhlasových zpráv (Svobodná Evropa, Hlas Ameriky) poněkud nejisté.

Tento fakt ihned v počátku zavadával příčiny k divokým zvěstem o tisícovkách mrtvých a umučených, které byly údajně výsledkem činnosti příslušníků tajné policie Securitate, která se ze všech sil snažila potlačit revoluci. Během těchto dní (21.–25. prosince) se po celém Rumunsku rozšiřovaly zvěsti o 60 tisících mrtvých v boji za svržení Ceausesca. Jednoznačným symbolem těchto událostí se staly televizní záběry masového hrobu z města Timisoara, které měly být důkazem likvidačních akcí státních ozbrojených složek, a to již ze sedmnáctého prosince 1989.

Možné otázky:

1. Proč se právě Timisoara stala symbolem nehumánnosti a násilí, které bylo režimem spácháno na vlastních obyvatelích?
2. Jak byly tyto události reflektovány zahraničními médii?
3. V následujícím textu je prezentován bezprostřední pohled zahraničních sdělovacích prostředků na situaci v rumunské Timisoaře slovy Ignacia Ramoneta. Jak na vás tento komentář působí? Pozn.: Ignacio Ramonet působí jako specialista na geopolitiku a problematiku mezinárodní strategie, působí jako doktor sémiologie a historie kultury na fakultě sociálních věd v Paříži.

Nekrofilní televize

Rumunsko bylo diktaturou a Nicolae Ceausescu samovládcem. Z těchto pravdivých a neoddiskutovatelných fakt vycházela televize při sledování bukurešťských událostí z prosince 1989 a ještě jednou se nechala unést svými nejhoršími morbidními sklony. Běh za senzací ji dovedl ke lži podvodu, který v jakési kolektivní hysterii uchvátil všechna média a dokonce i část politické scény. Jak mohlo něco takového vzniknout v našich zemích, které se definují také jako „komunikační demokracie“?

...Vymyšlení falešného masového hrobu v Timisoaře je bezpochyby jedním z nejzásadnějších podvodů od vynálezů televize. Tyto záběry měly ohromný dopad na televizní diváky, kteří s horečnou náruživostí už několik dní sledovali události „rumunské revoluce“

... „Mluvil se o popelářských autech převážejících na tajná místa nespočetné mrtvoly, aby tam byly pohřbeny nebo spáleny,“ vyprávěl novinář z Nouvel Observateur (28. prosince 1989).

...Když jsme viděli mrtvoly v Timisoaře, nemohli jsme zpochybnit „šedesát tisíc mrtvých“ – některé zdroje mluvily dokonce o sedmdesáti tisících obětí několika prvních dní rumunského povstání. Záběry tohoto masového hrobu dodaly na věrohodnosti i těm nejsilnějším tvrzením...

Před touto řadou nahých mrtvol popravených lidí, před některými výrazy, které jsme si přečetli – „kubíky mrtvol“, „popelářské vozy převážející mrtvoly“, „mrtvoly znetvořené kyselinou“... –, se samozřejmě z paměti vynořovaly jiné obrazy: obrazy z dokumentárních filmů o hrůzách nacistických vyhlazovacích táborů. Bylo to nesnesitelné, ale stejně jsme se dívali, jakoby z povinnosti a s myšlenkou velkého válečného fotografa Roberta Capy: „tito mrtví by zahynuli nadarmo, kdyby je živí odmítli vidět.“

Takto jsme na základě záběrů na ověření jejich autentičnosti kupodivu nikdo nepomýšlel, dospěli k plánování válečné akce ve jménu „práva na vměšování“, a někteří dokonce požadovali „sovětskou vojenskou intervenci“ (!), která měla rozdrtit Ceausescovy stoupence...

Ignacio Ramonet, *Tyranie médií*. Mladá fronta, Praha 2003, s. 143–148.

Modelové odpovědi:

1. Každá revoluce potřebuje své symboly, ať již pozitivní nebo negativní, kdy zvláště moderní média takovouto symboliku nutně potřebují, pro svůj způsob komunikace vzhledem k příjemcům mediálního sdělení. To však nikterak nezastírá fakt, že v Timisoaře skutečně k násilnostem došlo. Dodnes se ale nepodařilo zcela přesně ozřejmit, zdali se jednalo o skutečné oběti činnosti bezpečnostních složek, které byly stále loajální vládnoucí garnituře, náhodné oběti pouličních nepokojů, či podstrčená mrtvá těla vyhrabaná z chudinského hřbitova.
2. Způsob informování západních médií o událostech v Timisoaře z prosince roku 1989 je možné sledovat zhruba ve dvou rovinách. Obecně se jednalo o zručnou mediální mystifikaci, která se snažila o to, aby diváci zakoušeli s mrtvými hluboký soucit. Taktéž je třeba si uvědomit, že Rumunsko bylo zemí, která byla po dlouhá léta zcela uzavřená, a jen několik málo odborníků znalo, nebo tušilo skutečný stav. Tato „tajemnost“ která se v rámci mediální informace přetavila do příběhů o „rumunském Drákulovi“ (Ceausescu), který se živí krví svých poddaných, či tajemné a zcela nevyzpytatelné tajné policii Securitate, která po zemi nerušeně „loví“ své objety. Tyto informace evokovaly atmosféru spiknutí Securitate, jako mužů, kteří intenzivně pracovali v podzemí a chystali se převzít politickou moc v zemi. Kolik se jich skutečně „překlopilo“ do demokratických poměrů zůstává otevřenou otázkou zvláště v situaci, kdy se legislativně proces rumunského transformačního procesu nikterak neřešil.
3. Nesmíme zapomínat na to, že televize je dnes v presu bezuzdné konkurence, která nutí novináře hledat senzaci za každou cenu. Tento tlak vede k tomu, že se reportéři snaží být první na místě a okamžitě posílat silné obrazy, přesně tak, jak se to stalo v Timisoaře, kdy dnes už víme, že počet mrtvých a to včetně Ceausescových přívrženců nepřesáhl jeden tisíc, a že v Timisoaře jich nebyla ani stovka.